

IN MEMORIAM

KERTÉSZ MIKSA FERENC (1851—1917)

S-a născut la 27 iulie 1851 la Igló (R. P. Ungară). Din anul 1880 și pînă la moarte (19 octombrie 1917) funcționează ca profesor la gimnaziul premonstratens din Oradea (într-una din aripile clădirii Liceului de filologie-istorie).

Cu un interes deosebit a studiat fauna din zona orașului Oradea și județul Bihor. Între anii 1885—1890 colectează în județ, în zonele montane, iar după 1890 în Oradea și împrejurimi. Pînă la el, în afara unor preocupări entomologice, doar Mócsáry Sándor a dat mai multă atenție unor grupe ca peștii din Crișul Repede, reptilelor, amfibiilor, moluștelor. Un interes deosebit îl acordă Kertész Miksa faunei microscopice acvatice din apele stătătoare și cele termale de la Băile 1 Mai (fostele Episcopești). În colectarea și determinarea acestora a fost ajutat de dr. Daday Jenő. Rezultatele cercetărilor sale le-a publicat în mai multe lucrări, menționînd aproape 6 000 de specii și varietăți, din care: protozoare, celenterate, viermi, moluște, artropode (peste 5 000), vertebrate, din care peste jumătate din Oradea și împrejurimi. De asemenea, acordă o atenție sporită faunei cavernicole.

În clădirea gimnaziului, dată în folosință în anul 1874, a dezvoltat colecțiile de istorie naturală timp de 36 de ani. Între septembrie 1917—septembrie 1918 clădirea a trebuit cedată armatei pentru spital, perioadă în care colecțiile au fost mutate în două școli elementare din str. Karl Marx de astăzi, stare de lucruri nefavorabilă acestora. În timpul celui de al doilea război mondial însă colecțiile au avut foarte mult de suferit. Toate materialele au fost răsturnate, sparte, călcate în picioare. S-a putut salva foarte puțin din stratul gros de o jumătate de metru de resturi: coli de ierbar împrăștiate, călcate în picioare, ghepardul jupuit de piele, la fel, celelalte preparate naturalizate distruse, cele în alcool sparte, decantate, uscate, preparatele osteologice rupte etc. Din păcate multe materiale au devenit apoi victima jafului vagabonzilor. O vină credem că a avut-o și conducerea gimnaziului premonstratens, care nu a acordat măcar o atenție minimă siguranței colecțiilor, predominînd salvarea strict personală. Autorul prezentelor rînduri a venit aici ca și cadru didactic în august 1945, durînd luni de zile salvarea puținului care a mai rămas. În anul 1946 a fost stabilit aici sediul școlii elementare proprii. Colecțiile au fost depozitate în fosta sală de sport, unde au stat

pînă în 26 iulie 1948, cînd, odată cu etatizarea școlii, și-au reprimat vechiul loc și destinație.

Sectorul de științele naturii avea o sală de curs și trei săli în care erau organizate colecțiile (vizitabile), cuprinzînd animale naturalizate (unele rarități ca porumbelul de stîncă, șarpe uriaș, ghepard etc.), serii mari de preparate în alcool, specii de fluturi și coleoptere exotice, cochilii de melci și scoici, minerale, roci, materiale din epoca bronzului.

Kertész Miksa a lăsat o bursă pentru elevii cu rezultate bune la științele naturii, cît și o fundație școlii din localitatea sa natală. Dascăl cu alese calități, mare iubitor și bun cunoscător al naturii, Kertész Miksa rămîne un precursor al organizării colecțiilor muzeale în părțile Bihorului.

TAUSZIK ALOIS

Bibliografie: Kertész M. 1890 Nagyváradnak és vidékének állatvilága, în: Bunyitai V. Nagyvárad természetrajza, 135—244; Kertész M. 1901 Biharvármegye faunája, în: Borovszky S. Magyarország Vármegyéi és városai — Bihar Vármegye, 237—249; Kertész M. 1900/1901 Biharvármegye állatvilága (Fauna), separat din anuarul gimnaziului Oradea; Paina I. 1972 Din istoricul cercetărilor asupra nevertebratelor în Bihor (I), în: Centenar muzeal orădean, 695, 697, 699; Poliș R. 1972 Schiță la un istoric al cercetării vertebratelor din Bihor și regiunile înconjurătoare, în: Centenar muzeal orădean, 675, 679.

ALEXANDRU BÖRZA

Cu ocazia centenarului nașterii eminentului botanist și ocrotitor al naturii din țara noastră, publicăm cîteva fragmente din jurnalul inedit, cuprinzînd date privind drumul său în S.U.A., din anul 1926, ca invitat la Congresul internațional de botanică (vezi Resmeriță I., Tarnavski T.: Alexandru Borza — biolog român, ctitor al Grădinii Botanice din Cluj-Napoca, București, ed. Litera, 1976 p. 88).

„Salut mințile luminate ce nu găsesec piedici în a merge peste mări și țări să-și facă neamul cunoscut prin vastele lor cunoștințe.”

telegrama trimisă de către Ion Simionescu lui Alexandru Borza la New York, 30 sept. 1926

24 iulie 1926. Deși boala micuțului meu Piu intervenită în preziua fixată pentru plecare, deși moartea neașteptată și tragică a doctorului Bilașcu m-a impresionat adînc, am ținut să nu mă abat de la programul fixat, pentru a putea sosi la timp. Țineam în același timp să iau contact cu cercurile botanice din Viena, Zürich și Paris, pentru a lua cunoștință de spiritul care domnește acolo relativ la Congresul din America. Despărțirea de familie este grea. Compar în gînd plecările ușoare din 1909, 1910, 1913 în străinătate. O putere din adînc mă împinge parcă înainte. Acum lanțuri puternice mă leagă de casă și îmi trezesc îngrijorare... Este impresionantă alipirea personalului Institutului și Grădinii botanice, care își iau rămas bun și mă însoțesc la gară. Lacrimile în ochii grădinarilor și lucrătorilor arată că s-au stabilit relații de colaborare adevărată între director și personal. Se pare că toți înțeleg că nu lucrează numai pentru o leafă ci sint părtași la înfăptuirea unei opere culturale care se revarsă binefăcător peste țară și națiune...

...Călătoria către Oradea -- monotonă, într-un compartiment destul de murdar. De la Carei, cu gara-i pretentioasă, se deschide larg cîmpia Someșului, numai spre est se văd în zare munții Ardealului. E în amurgul înserării. Pretutindeni se grăbesc spre casă muncitorii trudiți, numai ici-colo cosește cite un zelos îndrăgostit al țarinei. Fumul focurilor ciobănești se întinde în pîlcuri orizontale despărțind zarea în straturi. Pădurile de luncă sînt parcă tăiate orizontal de aceste dungi de fum. O turmă de oi se confundă cu miriștea gălbuie. Sosim la Satu Mare, cu noaptea în cap la Halmei, punctul vamal. Neplăcerile vamale sînt îndeobște cunoscute. Totuși n-am să mă plîng de nimic. Atît ai noștri cît și cehoslovacii se întrec în amabilitate și prevenire. În vagoanele spațioase și curate de clasa III-a la accelerat te simți bine. Publicul e mult mai vioi, mai expansiv; acest temperament îți place, căci e împreunat și cu mult bun simț și omenie. Drumul peste Cehoslovacia, încîntător. Aspectul Tatrei, majestuos. Pretutindeni afluență mare de turiști. Holdele numai în parte cosite, clăi în formă de piramide conice. Ovăs, cartofi, mulți. Societatea drăguță, un băiat hodorogă (cum a mărturisit el, nu ne lasă să ne plictisim). Aglomerație mare de la Cașovia. Valea Vagului încîntătoare, cu ruine, orașe înfloritoare. Vămuirea se face în mod civilizat, în vagon. Către seară mă apropiu de Viena. De la gară, trăsură. Hotelul „Erzherzog Rainer“, frumos și curat, dar scump, la zi 10,5! Cinez la un restaurant și apoi pe ploaie mă duc acasă, deși orașul atît de curățel mă ademenește. Reflectoare și reclame luminoase ingenioase pretutindeni.

26. iulie. De dimineață plec la Muzeu. Directorul Dr. Küstler, foarte amabil, îmi dă literatura și herbarul cerut. După masă admir vitrinele bulevardului Burg și Opera, apoi mă duc la Grădina Belvedere. Parc splendid în stil francez cu alei bine îngrijite, pereți de *Acer campestre* tuns, *Taxus baccata*. Bazine magnifice cu guri de balaur ce se odihnesc acum, Venere și Neptuni roși de vremi ce-și ascund goliciunea îmbătrînită în nișele de verdeată. Totul este solemn și după protocolul cel mai riguros, iar publicul este democrația zilelor noastre, pestre cu copii mici, mătușici care împletesc și tineri care-și dau rendez-vous prin aleele îndosite, unde se jucau de-a ascunselea odinioară cavalerii cu buclele încrețite. Grădinarul Hubert fusese încunoștințat de sosirea mea a doua zi, era acum la botanizat. Am vizitat singur parcul și alpinetul închis marelui public. O splendoare! Potrivit ondulat, terenul acesta este un arboret bătrîn cu colecții frumoase de 100—150 ani. *Koebreuteria* — un copac mare! În jurul unui lac mic cu *Calla* citeva buchete de ferigi și *Bambusa speciosa* și *Bambusa mitis* care ierneză afară neacoperite. Alpinetul nu este mare ca întindere, dar bine întreținut și foarte bogat în plante de munte, *crassulacee* și *mediteraneene*. Superbe colonii gigantice de *Saxifraga*, pe care ar trebui să o plantăm în grădina japoneză. *Sempervivum* în perini mari. *Diantulus*, *Cerastium*, *Campanule* frumoase din toate părțile lumii. În afară de aceasta sînt în ghivece mici băgate în pămînt pietros foarte multe dublete din multe specii. Mesele înalte sînt zidite și umplute cu pămînt dedesubt, așa că plantele ierneză aici. Mă așez pe iarbă într-un colț ferit al mîndrului parc și scriu notițele acestea.

Etichetele de tinichea vopsite alb cu inscripție neagră. Colecția de *Acanthus*, *Veratrum nigrum* este splendidă. Florăria este închiriată pe 20 de ani unui florar. *Helleborus*, *Statice*, *Paeonia*, *Rhododendron*, *Aucuba*

japonica iernează sub cerul liber. Colecție bogată de *Spiraea*, *Rosa*. Un copac mare de *Zizyphus vulgaris* din Siria, cu *Paliurus* alături și flori mai mari, palide galbene. *Solidago*, *Knautia*, *Cephalaria*, etc. . . . *Delphinium*. Trec în Grădina Botanică veche a Universității unde vizitez florăriile complexe. Se repară patru sere mici, iar celelalte sînt îngrămădite cu plante. Impun *Cicadee* mari, palmierul *Arenga sacchalifera*. Orhideele umplu o casă întreagă, dar sînt greșit tratate, prea umbrite, nu înfloresc decît cîte un pricăjit de *Paphiopedilum*. Foarte multe crassulacee cîștigate de curînd, serii de multe exemplare ce le vom putea obține prin schimb. Am văzut cactee altoite frumos. Inspectorul bătrîn îmi arată grădina de rezervă cu colecția foarte bogată curat ținută de *Sempervivum*, alpine și mediterane frumoase. Culturi începute de Kerner. Peste succulente se pot trage perdele groase de pînză groasă contra ploii și a grindinei. O plimbare prin bătrîna grădină ce se găsește pe acest loc de la 1780, ne evocă epocile de glorie, cu prima *Ginkgo* plantată în Europa, cu primele grupe geografice formate aici de Kerner, care au sărăcit acum, în schimb prezintă exemplare uriașe de *Zizyphus*, *Wellingtonia*, *Larix*, *Cedrus atlantica* și *libanotica*, *Chamaecyparise* etc. Elementele de *macehia* sînt uriașe, cu *Arbutus*, *Phyllyrea*, *Acanthus*. Prezentul grădinei-parc, este puțin glorios. Cărările sînt neglijate, acoperite de trifoi și bălării, cu iarba netunsă. Nu sînt fonduri, nu lucrează oamenii. Social-democrații de la oraș nu dau fonduri. Concendiile răpesc tot timpul de lucru. Nu mai au oamenii cunoștințe de plante. Plîngeri auzite atîta și la noi! Seara cinez la o pivniță pe Opern-Ring. Puțină lume, puțini streini. Circulația nu-i prea mare. Pe Kertnerstrasse lărgime mare, lipsă de circulație aici, unde abia puteai mișca înainte de război.

Marti 27. VII. Dimineața la muzeu unde termin cu revistele. Povestim de starea instituțiilor la noi. Directorul mulțumit de veștile bune. Aflu că și prof. Wettstein pleacă azi în America.

Plec la Paris la ora 1,40 într-un tren cu vagoane proaste franțuzești. Prin Tirol trec noaptea, afară plouă, urît. Vama și pașaportul la Buchs ușor. La Zürich tot plouă, trec deci mai departe. La Basel vama mai plicticoasă, francezii examinează geanta cu amănuntul. Eu nu iau jos cufărul, nici nu îl observă sus. Masa în tren, 20 de fr. francezi. Regiunile din Franța bogate, nesecerat încă. Sosirea la ora 6 în gara Paris Est. Abia găsesc hotel în cartierul latin unde am ținut să trag: Rue de Sorbonne 12, Hotel du College de France.

29. VII. 1926 Miercuri. Dimineața la Franch Linie 6 Rue Aubert. Am luat numărul de la cabina de vapor. Parcul Luxemburg extraordinar de frumos, armonizează cu palatul monumental vizitat în 1921. *Granatieri* bătrîni în lăzi colosale. *Oleandri* gigantici. *Pastere* mestecate cu multă Fuchsie, Verbină, Pelargonii. *Erythrina cristagalli* mari bătrîne. Totul admirabil îngrijit. Plimbare în Montmartre.

Joi 30. VII. 1926. Dimineața la Sorbona, vizită la laboratorul de botanică. Strîmtoare, neorînduială mare. Directorul Dargeonart este dus acasă. Lucrează încă o zi trei doctoranzi, între care asistenta lui Vlădescu, studiînd bazidiomimicete (?). Îmi spune că este aici Dr. Rayss. Trec la Jardin des Plantes, unde întîlnesc excursioniști unguri. Cedrul cel dîntii din Europa, *Cedrela chinensis*, *Buxus* și mulți copaci. Nu se pot vizita serele.

În sistem lipsuri uriașe. Foarte bine montate plantele utile. Gazonul foarte murdar, plin de buruieni. Foarte bogate grupele ornamentale.

Vineri 31 VII 1926. Literatură în Jardin des Plantes. După masă, tirziu ieșind dintr-un taxi, grăbit fac semne persoane necunoscute. Sînt Dr. Manoilă și D-na cu un cumnat și alți români. Se dau jos. Stăm de vorbă despre America, unde mă așteaptă românii. La legația din Londra încă s-a auzit că merg. Cinăm împreună, apoi mergem pe Montmartre, vedem Chat-noir, cabaret à la Bauernstube, cu cîtece greu de înțeles. Apoi acasă cu autobus.

Sîmbătă 31 VII 1926. Dimineața la Museum, unde bătrînul Lecomte își aduce aminte de mine și confirmă primirea exiccatei. Îmi trimite chiar acum în schimb. Lucrez la *Artemisia caucasica* și literatura *Alyssum*. Amabil și secretarul Societății Botanice, care spune că sînt cunoscut după lucrări și publicații. După masă tot la Museum, apoi la 4 cu excursioniști unguri, Turnul Eiffel, Trocadero, cină și pînă la 10 Moulin Rouge. **Duminică 1 august 1926.** Dimineața la 10 slujba în Notre Dame, care te uimește cu bogăția decorurilor. — Mai mulți streini necatolici. Înainte de liturghie utrenia cîntată de canonici. Conciergeria închisă, numai Saint Chapelle se mai poate vedea, este un juvaer neprețuit. Boltiturile delicate, geamurile colorate, toate sînt impresionante. Domul invalizilor este un muzeu militar rău întreținut, plin însă de dovezile gloriei franceze. Automobilul cu care s-a făcut primul raid peste Sahara. — Mormîntul lui Napoleon. — Parcul Tuilleriilor traversînd în lung Boulevardul Arcului de triumf.

Afiș mare: Université de Paris. Faculté de Pharmacie. M. L. Guignard, prof. membre de l'Institut, fera sa prochaine excursion samedi 5 Juin à Coyo. Rendez-vous à la gare du Nord à 13^h pour le train partant de Paris à 13^h27 pour la station Orry la Ville Coyo. Prière de s'inscrire au Laboratoire de Botanique avant Jeudi midi. Le Doyen la Fac. M. Radnis.

Luni 2 august 1926. Serele grădinii Luxembourg foarte bogate în plante de ornamentație pentru apartamente. Orhidei: *Vanda*, *Paphiopedilum*, etc. O. *Pinguicula* uriașă care merge foarte bine. Exemplare întreținute. Promenada Observatoriului splendidă, cu statui, partere minunate, peluze curate. Școala de Farmacie are o grădiniță botanică bună și sere mari. Ce avem noi? Mă conduce un evreu, face chimie organică, e de la București. Librăriile, în preajmă, St. Michel. Cu metro lîngă Operă, 6 Rue Auber, unde găsesc scrisori de la Turî. Seara cinema plicticos, lîngă Sorbonna.

Marti 3 August 1926. Dimineața fac plata sejourului la Paris. La gara St. Lazare cu taxi. Plec cu trenul de ora 13' la Le Havre. Regiunea frumoasă, bine lucrată, totul are caracter orașenesc, grădini și grădinării pretutindenea. Traversăm Sena de 3—4 ori, Oise și riuri mai mici. Rouen oraș imens cu fabrici numeroase.

Miercuri 4 August 1926. Le Havre. Plaja: *Evonymus japonica* — copac; *Solanum dulcamara* —, *Kentranthus* roșu mult. *Tamarix gallica*, *Lycium halimifolium*. Predomină în grădini elementul pururea verde. De altfel buruieni anuale ca: *Matricaria inodora*, *Hordeum murinum*, *Bromus*, apoi *Agropyrum* *Melica flavescens* dintre perene. Cazinoul — poziție frumoasă, în fața cu o plajă pietroasă cu nenumărate cabine. Mai în oraș se joacă copii în nisip și pietre. Ce fac pușorii mei? În oraș scriu ultimile cinci cărți poștale, apoi iau masa. Intrăm prin hala imensă a French-

Linelui, unde se improvizează garduri și despărțituri. Sînt printre cei dintîi. Se adună mormane imense de bagaje. Alături se tot încarcă molo-
zul de vapor cu bagaje, alimente. Lumea tot curge înainte. Pe la ora 7
sosește primul tren direct, la 8 altul și varsă oamenii și mai ales bagaje
care sînt ridicate cu ecranele imense. Cina primă. Descopăr între pasajeri
un român din Alba Iulia și un evreu din Moldova.

În cabina 520 sînt cu un elvețian, un alsacian și un iugoslav, adică
sloven, toți muncitori. Loc puțin. Plecarea se amîină pînă dimineată.
Dorm puțin, dar sînt recreat.

Joi 5 august 1926. Plecăm în sfîrșit pe la 8 fără obișnuitul „Home,
sweet home“. Ne emoționăm puțin. În camera de lectură se poate lucra
foarte bine. Lumea pregătește ultimile scrisori pe care le va depune la
Plymouth, pămînt englez. Abia tîrziu, după amiază ne oprim aproape de
port; un vapor măricel aduce încă vre-o 60 de pasageri și multe bagaje.
Pescărușii ne petrec, se dau peste cap, rid, se aruncă în apă...

Apa deosebit de mîndră în urma vaporului, ca o dungă uriașă albăș-
trie, mărgenită de cerneala mării largi și line. Bărcile ușoare plutesc cu
drăgălășenie, cu excursioniști și cercetași. (Pentru continuare vezi epis-
tola scrisă acasă de pe vapor).

11 August 1926. New York. Sosim în port prin ceață, în timp ce func-
ționarii care urcaseră de pe pilotină fac examenul medical și revizia
pașapoartelor. Aceștia din urmă lucrează cu mult ifos și anevoios. La noi
dacă s-ar face atîtea dificultăți, ne-ar scoate veste și poveste de barbari.
Am intrat într-una din încăperile largi ale debarcaderului French Line
și zăresc de sus pe dsoara A. Stan* care agită mîna și batista. Debarc în
hala largă a vămii unde mișună lume imensă. Cu un taxi peste Parcul
central, la casa domnișoarelor (2 dolari). Mă impresionează murdăria
multă din parc și străzi. *12 August 1926.* New York Botanical Garden.
Colecția de acvarii afară. *Victoria Cruziana* (Paraguay) se cultivă cu ușu-
rință. Desen cu etichete de tinichea, în locul celor de lemn la noi. ... 75
soiuri de banane. ... *Stephunatis floribunda* ... flori albe. *Pandanus* ad-
mirabil. ... *Cycar celebra* înaltă. *Medinilla magnifica* — copăcel din
Filipine. *Begonia rex*. Colecție de *Croton* bogată.

În clădirea pompoasă a muzeului etajul de jos e colecție sistematică
iar sus colecție economică. Dulapuri și expunere ca la noi. E deschisă
către hall întreaga sală, în fund direcția, sus biblioteca și herbarul. Direc-
torul Britton lipsește, vorbesc cu doamna și cu subdirectorul Dr. White,
care mă recomandă prin bibliotecă, herbar, unde o doamnă vorbește și fran-
țuzește. Vorbesc de un schimb care ar fi agreabil pentru ei cu plante de
herbar. *Găsesc Buletinul nostru complet!* Completez fișiera biografică.
Foarte amabili dl. Britton și d-na, cu Briquet împreună, ne iau în auto la
Congresul de Sterilitatea florilor și fructelor, care se ține la Institutul
Thompson, o oră de New York. Regiune de pădure cu case răzlete. Des-
cîndem la o splendidă casă de club, unde ne înscriem ca kongresiști și
asistăm la comunicări, apoi la lunchul admirabil. Fac cunoștință cu multă
lume, între alții Gager de la Brooklyn, apoi secretarul financiar al Socie-
tății de horticultură, care aranjează congresul. Institutul Thompson e
fundația privată pentru cercetări fiziologice, secții, laboratoare, personal,

* D-soarele Stan, fiicele unui grădinar din Grădina Botanică din Cluj, funcțio-
nare în New York.

mijloace tehnico-financiare din belșug. Soția casierului ne aduce cu mașina la gara Hudson, unde fluviul curge într-o vale încântătoare pe margini cu păduri de *Quercus*, *Acer*, ca la noi.

Seara cină la un restaurant maghiar, la o bună cunoscută a domnișoarelor Stan. Ploaie, vifor. Vizităm cea mai înaltă clădire din New York, intrarea 1 dolar. Trăznește de-asupra capului.

Sîmbătă 14 august. Brooklyn Botanical Garden. Mă interesează în primul rînd secția japoneză, după ce luăm un lunch servit în hall-ul Institutului. Grădina nu este ceea ce așteptam. Clădiri, pietre, totul de culoare sumbră, cenușie. Casa joasă, pitică. În îngrădirea economică, plante tufoase prinse de găteje, legate cu sfoară. Insula cu o colină de pămînt cu iarbă și sus un pin: *Juniperus Eryobota*. Și o peșteră. Insula legată de pămînt prin un pod arcuit. Dincolo e o lanternă de lemn, o salcie: *Salix babilonica*, *pini*, tufe. Se mai poate ajunge la insulă și peste un rînd de pietre. Ne conduce apoi Dr. White de la Institut, prin seră și grădină, în societatea d-lor Domin, Nemeč și Svedelius, d-na Domin și alții. Marginile bazinului lateral cu blocuri de piatră, apoi cascada cu multă viță. Încolo coline rotunde cu iarbă scurt tăiată. Dl. Dr. White promite fotografii.

Grupe ecologice. Genetic: Tată — copil — mamă. Cucuruz *Zea*. Sistemul de tufe splendide. *Vitex* — *agnus castus*. *Clerodendron fragrans*. Foarte multe *Rutacee*: *Citrus trifoliata*. Sera nu cu mult mai mare decît a noastră, cuprinde plante utile complet. Este admirabilă *Theobroma* în floare, *Persea gratissima*, *Ficus*, *Achras sapota*, *Vanilia*, *Dionea*. Etichete cu bogate explicații. Dar nu prea mare îngrijirea. Secția pentru copii, unde învață să cultive zarzavat, este mică. Laboratoarele, unde stau școlile, de asemenea. Secția sistematică împrăștiată prin parcul de circa 14 hectare. Puține specii, dar aproape un metru patrat pentru fiecare, etichetată bine. Publicul umblă pe iarbă, care este admirabil tunsă pretutindenea, cu o mașină puțin complicată, pe care o văd în funcție. — Plecarea cu trenul subway local, apoi pînă la Times-Square, unde luăm informații de plecarea trenului de la Pennsylvania-station. Gară impunătoare. În stil Renaissance, cu o hală colosală, sălile de așteptare... Informații dau funcționarii la mijloc, în loc despre orare încurcate. De desubt subway și acasă! Cina la Moscovici, cu muzică românească și băuturi falsificate. Plimbare seara prin Broadway, cu reclamele uriașe fără gust. Vizită la familia Neder (bănățean), de lîngă Times square, unde întîlnim români entuziaști, cu trei copii aici născuți în America, crescuți românește. Cîntece românești, băutură. După o călătorie cu subway-ul ajungem la Coney-Island, cu băi de mare și petreceri ca la moși, în stil mare. Lumea îmbracă uniforme, costume de petrecere, pentru a se da în dragă voie pe topogan și vaterșut; și călare și în balanță, etc. Călătoria acasă o oră și jumătate.

Duminică 15 august 1926. Călătoria New York — Ithaca. După ce am dormit în trei ore mult mai bine decît trei nopți precedente, dimineața la 8,50 după timpul East — Standard, cu trenul încăpător, clasă unică, merg împreună cu Domin, Maximov cu doamnele lor și cîțiva americani. Drumul, îndată ce ieșim de sub oraș și din mlaștinile de la New-Jersey, începe să fie interesant. Ici-colo apar păduri de *Platanus occid.*, *Liquidambar*, *Liriodendron*, *Acer*, *Quercus*, *Populus*, *Fagus americana*... Pretutindenea *Rhus typhina* care abia ajunge 1/2—1 metru și ca tufă mică:

Rhus toxicodendron, vulgar. La cîmp domină *Daucus* iar în praturi mai umede *Solidago canadensis* și *Astere*, un *Lilium aurium*, *Saponaria* și altele. Orașe industriale Eaton, Bethlem etc. Încolo colonii răzlețe de orășele cu case de lemn.

Trecem timp de ore peste cele mai înalte platouri ale munților Alleghany, împădurite cu *Pinus strobus* bătut de vînt, *Juniperus virginiana* rar, *Quercus* cîteva specii, *Castanea americana*, *Populus* și *Vitis labrusca*, pretutindenii pe stînci. Regiuni miniere bogate, jos în văi bine populate, coșuri de fabrici, case de lemn, ici colo colonii de vile în, pădure.

Notă: De scris o conferință populară cu proiecțiuni, la Scottsberg (Göteborg): „Moda în lumea plantelor“. Diferite forme de vegetație după ocupație, locuință, după epoci, după vîrstă (*Eucalypt*).

Ithaca. Gară mică. Primire cordială. Profesorii duc bagajele cu automobilele lor. Campus-ul este o splendidă republică de instituții universitare, împrăștiate într-un pitoresc aranjament pe o colină de un verde încîntător, pe o peluză din cele mai curate, mărunț tunse, prin care drumuri vărsate cu asfalt și cărări pietruite conduc de la o clădire la alta. Nimic nu îți reamintește aici viața de toate zilele, nici prăvălii, nici reclame, numai automobilele numeroase ale celor 1 200 de profesori de la această republică școlară. Biblioteca cu turnul ei impun mai întîi, cu aranjamentul modern, cu un Glockenspiel, de altfel neobișnuit aici, ce cîntă de trei ori pe zi melodii cunoscute tuturor, cîntece studentești. A doua clădire care ne interesează este cu un mare „Hall“, un centru de viață socială pentru studenți, acum cartierul principal al congresului. Este o clădire ridicată acum trei ani dintr-o donație particulară. Intrăm într-o sală mare și o sală pentru conversație, apoi una de citit, cu terasă. În subsol e sala de mese și cafeneaua, iar mai jos teatrul de vară, frumos, cu picturi alegorice pe pereți, răcoroasă, fiind zidită și aceasta din piatră. Comunicări: Szafer: Clima interglaciară, cu progresiunea spre vest a regiunii stepice peste România, mai spre nord regiunea păduroasă pontică, spre sud caucasic-balcanică.

Gl.

9 Arktisch	
8 Subarktisch	T
7 Presubarktisch	
6 II Subatlantisch	
5 Pontisch-meridional	
4 I Subatlantisch	
3 boreal	
2 Subarktisch	R
1 Arktisch	

/// gl.

19 august 1926. Comunicarea mea. De față: Rübel, Tanslay, Cowles, Szafer, Schramm, D-na Dr. Riez, Skottsberg din Göteborg și alte 8—10 persoane.

- 1) Insula șerpilor
- 2) Protecția naturii în România.

Cu multe proiecțiuni ambele.

La expoziție. Portable outfit for determining Hydrogen-ion concentration. Approximate cost of parts 40 dolars. Precision about 0.03 ptt uses aninkydrone electrode. No hydrogen gas required. Boyce Thompson Institute for plant research, inc. — —

— — — Culturi de mixomicete pe Tap water. Corn meal 1%; Agar 1'50%.

— — — Culturi pure pentru alge verzi de F. B. Wann.

Medium

NH ₄ NO ₃	—0.5 gr.	
K ₂ HPO ₄	—0.2 gr.	Agar 1.50%
MgSO ₄	—0.2 gr.	
CaCl	—0.1 gr.	Glucose 1%
FeSO ₄	— trace	

Water 1 000 cc

Scenedesmus

Protococcus

Chlorella clathrata

Olotrix etc.

Biochemical differences between sexes in plants. Carnegie Institution of Washington and the Committee of the National research Council for research on sex problems.

Excursia de simbătă prin păduri mixte, prin mlaștini cu splendide „tufe“ de *Sarracenia purpurea* ar fi fost instructivă călăuziți de floriști desăvârșiți, ca Fernald, Eames și alții. Ploaie de sus, apă de jos. Luăm masa într-o șură a unui fermier mizerabil, care are totuși automobil, pe lângă cai și căruțe elegante. În casă și șură — dezordine. Stilul sateilor = un agregat de case domnești de lemn, fără gard. Drumurile betonate sau cu asfalt. Stații de benzină, pretutindeni.

Plecăm din Ithaca în 22 august ora 10. La gară ne petrec Dr. Schauz, care cinematografiază pe streini și tot grupul care pleacă spre vest. Călătoria plăcută la Buffalo, cu Rübel, Vonks și ceilalți. Dintre asistenți Dr. M. Krenz de la Universitatea Illinois din Chicago.

La gara din Buffalo luăm masa și facem pentru întâia dată cunoștință cu scumpetea mare de aici în comparație cu ieftinătatea relativă din Ithaca. Apoi un nou drum de o oră și sintem la gara mică din Niagara Full, cu un trafic uriaș. Se vede că societatea de cale ferată este particulară. Totul este insuficient și murdar.

Scoatem bilet pentru o plimbare circulară cu tramvaiul și plecăm prin orașul-bazar spre „cea mai mare cădere de apă din lume“, cum se zice în superlativul obișnuit al reclamelor americane. Mi-e frică să nu rămân decepționat. De pe pod se vede înșfîrșit căderea americană. Nu e prea impresionantă. Mai ademenitoare este cea canadiană. Trecem după oarecare formalități în Canada și ne oprim lângă „Horseshoe Fall“, care este într-adevăr de o măreție desăvârșită. Masa imensă de apă se aruncă de pe marginea roasă a platoului în prăpastie, prefăcîndu-se în pulbere, ce se ridică în slăvi ca nouri, dînd naștere la un curcubeu perfect. Culoarea albastră — albă — verzuie a perdelei ce neconținut se primenește,

ca să fie totuși pururea aceeași impresionează și pe cei mai reci dintre noi. Cu o muțenie sfântă privim această operă gigantică a naturii, care grăiește tuturor în limba universală a sentimentului estetic. Prea e scurt timpul de 10 minute cît ni se îngăduie să stăm aici, ca apoi să trecem pe la vîltoarea mare, pe lîngă cataracte, la monumentul canadian, apoi peste minunatul pod suspendat în Statele Unite. O luăm pe lîngă apă în sus, prin canionul mare al apei Niagara și intrăm în orașul „bîsnisului“. Plimbare, la cădere, apoi cina. Plecăm într-un vagon „Pulmann“ la Chicago, seara la ora 9, după ce ne-am emoționat puțin de faptul că nu fuseseră scoase bagajele prof. Wettstein și Vonk. Pulmanul confortabil. Întîi cercetăm ca și copiii toate întocmirile, șurubăriile, camerei de fumat și toaletă. Societatea plăcută. *Trecem cu trenul peste Canada.* În fața Niagarei se mai oprește trenul cinci minute. E întuneric, apele sînt luminate cu reflectoare colorate. Este o vedere feerică, parcă ar fi din povești, în special horse-shoe-ul, unde colorile nu sînt prea strigătoare. Niagara este locul unde și cel mai antrenat turist, și omul cel mai nepăsător se emoționează și trebuie să simtă o adîncă mulțumire estetică.

Ne luăm locul în vagonul de dormit, (eu cu Dr. Vonk). Paturile sînt mai largi decît în Europa, dar nu sînt cabine duble, cu lavabouri încăpătoare. Pipatoriul, lavabo-ul, este împreună într-o încăpere largă la capătul vagonului, separat pentru domni, separat pentru doamne. Alături avem apă rece de băut, cu pahare de hîrtie alături. Noaptea coboară cu o lumină plină frumoasă. După conversații plăcute cu Wettstein și Briquet, ne culcăm. Huruitul sinistru al roților, opririle bruște, sunetul clopotului de la locomotivă, nu mă lasă să dorm. La sculare îmbulzeală destul de mare la spălător, toată lumea se și rade.

Sosim la Chicago, pe la ora 9, — nu știu după care din cele trei feluri de a socoti timpul, poate daylight — și constatăm de la început caracterul newyorkian al orașului. Trecem cu bagajele din gara murdară, în autobuse confortabile, la o altă gară centrală de toată frumusețea. În treacăt vedem și sky-scraperele gigantice, dintre care unele clădite în stil gotic frumos.

Vizităm noul Field Museum, clădire minunată în stil clasic greco-roman pe un teren care abia de cîțiva ani a fost umplut în lacul Michigan. Proporțiile muzeului, perspectiva din față, bulevardele largi și peluzele frumoase, linia nesfîrșită de fel spre sferice îți reamintește peisaje din Paris și arată că pe încetul și americanii simt adînc nevoia de a se aranja bine după rețetele unei nevoi estetice care este înăscută omului. Săli nesfîrșite de colecții zoologice, mineralogice, cîteva dulapuri mari cu meteoriti, apoi colecții etnografice cu modele și păpuși de ceară.

Alergăm spre colecțiile botanice cu o curiozitate mai mult malițioasă pentru toate bogățiile acestea cumpărate de ariviștii de americani. Răminem însă din ce în ce mai surprinși, văzînd bogăția colecțiilor de produse vegetale utile, în special dulapurile cu modele de ceară admirabile ale plantelor exotice: *Carica*, *Ipomaea*, *Astrocarpus*, *Citrus*, *Avona*, etc. Alături stau analizele florale mărite și fructe, semințe sau alte părți caracteristice. Wettstein și Briquet nu mai pot de admirație, tot așa exclamă cuprinși de mirare și ceilalți. Herbarul are o sală uriașă alături de biblioteca largă, cu dulapuri de plante, de fier, cum am văzut și la Ithaca. Trebuie să fie vre-o 200.000 de plante, proprietatea universității, care nu are loc pentru așa ceva.

Încântați de cele văzute ne urcăm în etajul superior, unde în mansardă sînt nesfîrșite săli de preparat modelele frumoase văzute mai jos, se ia negativul în gips de la toate frunzele, etc., apoi se pregătește scheletul de sîrmă și pe urmă se toarnă mulajul de ceară, atît de bine apropiat de natură.

Din Muzeu ne ducem cu trenul orașului la strada 60 la campusul universitar, alături de un larg parc cu verdeață multă și sîntem primiți la un club elegant unde sînt mai mult universitarii membri (profesori, etc.). La masă stau între d-na Sokorki și un profesor de la silvicultură. D-na a lucrat la studiul pășunilor iar acum e citologă la Universitatea din Minnesota. La masă vorbește prezidentul universității, apoi Cowles, spunînd programul de după masă. Vizităm întii, sub conducerea lui Chamberlain, vestitele sale culturi de *Cicadee*, într-un șir de sere dărăpănate și grozav de neglijate. Colecția de *Cicadee* este însă mică. *Gnetum*-ul mare e impozant.

Trecem la clădirea botanică, unde ne fotografiază pe europeni, apoi ne arată laboratoarele infecte, într-un hal de dezordine completă, mici, neîncăpătoare. Te miri cum lucrează studenții, care par a face puțină botanică. Însuși actualul director însărcinat provizoriu, Cowles, are un birou de tot mic. În laboratorul lui Chambed, întreg sistemul este bine reprezentat în colecția de materiale; interesante preparatele de protal de *Lycopodium* cumpărate de la succesorii Dr.-lui Brodin din Germania. Laboratorul pentru cercetarea fitopaleontologică a cărbunelui. Laboratorul de fitopatologie încărcat, în subsol.

Ni se servește o limonadă în laborator, unde avem plăcerea să revedem cunoscuți de la un congres, d-ra Mc Elreath, ș.a.

Este și un curs de vară, la care participă profesorii și candidați numeroși, între care mai mulți chinezi și mici chineze drăgălașe cu ochi negri. Trecem în clădirea impozantă a institutului de fizică, unde vorbește Dr. Rendle de la British Museum englezește, Dr. Wettstein nemțește și Dr. Briquet franțuzește, apoi ne prezentăm pe rînd ceilalți, fiind aclamați de asistență.

Ni se arată cîteva filme, cu creșterea florilor, într-o atmosferă caldă și umedă, apoi ni se servește o cină în prinzitorul aceluiaș club, eu fiind la masa d-nei Cowles, care este atît de amabilă. Mă înțeleg și cu Cowles să vin la institutul lui pentru a cunoaște metodele de cercetare a dunelor. La gară cu bus, apoi plecăm încîntați de frumusețea orașului și de buna primire. Ne surprinde pe toți o stradă de tot lungă, în întregime ocupată de ambele laturi de magazine uriașe și elegante, de automobile și accesorii, acest produs caracteristic al Statelor Unite. Această stradă este direct simbolică. *Drumul Chicago-Yellowstone Park*. Călătorim toată noaptea spre vest, traversînd și Mississippi. Acum dorm mai bine, trudit, ostenit.

24 august 1926. Trenul aleargă în goană nu prea nebună peste cîmpiile cultivate mai mult cu porumb. Drumurile nu mai sînt betonate sau asfaltate, ci pămîntoase ori noroioase ca la noi. Case, ferme, sînt rare, clădite după același tipic, din lemn, cu grupul de clădiri economice la fel, vopsite toate de obicei în roșu. Nu lipsește turnul cilindric, adică hambarul de bucate, șura pentru automobil și tractor și adesea fîntîna cu pompă înzestrată cu moară de vînt. Tot mai des apar și turmele, cirezile de vite, ce pasc locuri îngrădite. Cursul apelor este marcat prin

copacii care le întovărășesc: sălcii, ploi. Nu lipsesc însă braniști și pădurici plantate de pin, care dau un aspect variat regiunii, lipsit însă de orice notă specifică. Poate numărul mare de un *Helianthus* mic, din grupul florii soarelui anuală, apoi o *Euphorbia* albă îți reamintește că ești în centrul Americii de Nord.

Omaha este un oraș nou în statul Nebraska, la care ajungem după ce trecem apa tulbure a Mijourinului. Sgirie nori înalți trădează așezarea de „biznis” american al acestei regiuni agricole. Fabricile uriașe par a prelua tocmai aceste produse agricole. Totul este însă și aici neașezat definitiv, o înjghebare „ad hoc”, fără tradiție, cu caracter de colonie, fără urme de contribuție a simțului estetic.

Spre vest încep să apară tot mai multe petece de pădure, după ce ajungem în regiunea de vest a preriilor cu iarbă înaltă, luate în 70% sub cultură, în special în apropierea liniei ferate. Nu vedem decât cucuruz pretutindeni și buruieni de-alungul drumului. A pierit poezia preriilor, cowboyi, indienii și tot ce agita fantezia noastră în copilărie.

Seara se lasă tristă peste cîmpurile desolate și luna plină privește cu compătimire la călătorii chinuiți de năduful trenului, de dorul de a ieși la „păscut botanicesc”. Se spun glume. Un american întreabă dacă și în Europa se cunoaște un *botanist bun* prin faptul că nu cunoaște plantele? Briquet spune pe urmă că în Anglia se doarme bine și se mănîncă rău. În Franța contrarul! În Germania șa et șa.

25 august 1926. Dimineata ne trezim într-un deșert desolat. Coline pămîntoase, cu puține straturi pietroase se înșiruie fir de ordine peste întinsul deșert, acoperit de tufe împrăștiate de buruieni uscățive, de formă globuloase. În albia apelor murdare se găsește mai multă verdeață, chiar un tapet compact de la Green River începînd. Acesta este însă disparent față de întinderea nesfîrșită a deșertului.

La o gară mă dau jos și smulg o *Kokhia* și o *Salsola* pungăcioasă. Regretăm cu toții că nu putem ierboriza, colectînd un *Sorobatus* galben, care pe alocuri domină prin cenușul stăpînitor. Este un deșert climatic, cu vegetație distribuită după condițiile locale edafice, mai multă sau mai puțină sare. Aceste locuri îți reamintesc descrierea călătorii de acum cîteva zeci de ani, cînd mormonii și căutătorii de aur rătăceau pe aici desperați luni de zile.

În locuri ridicate nesărate: *Artemisia tridentata*, în general predomina. În locuri mai sărate: *Artemisia tridentata*, *Atriplex confertifolia*, *Kochia*, vestita. În locuri cu mai multă sare: *Salicornia*, *Chrysothamus*, *Bigelovia*. Urmează după un tunel porțiuni minunate de deșert cu un *Juniperus scopaloma* înalt, bătrîn, dominant. Intrăm apoi în Canioane pitorești cu pereți stîncosi roșii mîncăți de vînt, cu puțină vegetație. În locuri mai joase apar sălcii, ploi și iarbă. Este interesant că chiar în locurile cele mai aride se găsește ici-colo în fața stației sau a caselor cîte un gazon verde, irigat.

Ieri am văzut în preriile scurte: *Yucca*, *Menzelia unda*, *Euphorbia marginata*, *Andropogon*, *Stipa aristida longiseta*, *Sisymbrium altissimum*, *Artemisia frigida*, *Helianthus*.

După masă iarăși se schimbă puțin fața deșertului, cu cactee (*Mamillaria*) rare. Apoi apare în fața noastră lacul Utah, într-un bazin larg înconjurat de toate părțile de munți foarte înalți, însă lipsiți complet de păduri, deși în cea mai mare parte, verzi.

La gara *Salt Lake City* — mare, căci în 1925 au trecut pe aci 350 000 de turiști — ne așteaptă prof. Garott de la Universitatea Utah cu alți dascăli localnici și ne conduc în automobile, întâi prin oraș, apoi la sărături.

ENEA BORZA

Continuăm acum rubrica noastră cu alte două aniversări, utilizând, ca și în alte dăți, informațiile cuprinse în paginile primei serii a revistei „Familia”, editată de către Iosif Vulcan între anii 1865—1906.

NICOLAE LEON 125 de ani de la naștere

Chiar dacă datele referitoare la această marcantă personalitate a științei românești sînt puține în revistă, totuși Iosif Vulcan are meritul de a-i fă făcut cunoscut măcar numele și cititorilor din partea vestică a țării. Astfel, se anunță lucrările scrise de el, cum sînt „Generațiunea spontanee și darwinismul”, „Călăuza zoologului” „de dl. dr. N. Leon, membru al mai multor societăți științifice din țară și din străinătate, profesor la școala militară” (Iași) sau „Istoria naturală medicală a poporului român”. „Ea se ocupă de viața cea mai intimă a poporului nostru și varsă lumină nu numai asupra credinței lui, ci ne oferă multe numiri pentru botanică. O lucrare care va fi mult apreciată de toți specialiștii, căci oferă o mulțime de date și izvoare nouă pentru a cunoaște sufletul poporului nostru”. Apoi, într-o informație din anul 1891, preluată din „Drapelul” se anunță că Nicolae Leon va vorbi în cadrul Societății științifice și literare din Iași despre „Catalipsia la animale”, conferința fiind urmată de „demonstrațiuni și proiecțiuni cu ajutorul luminei electrice”. Numele său mai este menționat în revistă cu ocazia prezentării, Enciclopediei Române” a lui C. Diaconovici, cit și în unele materiale ale lui Simion Florea Marian, la notele bibliografice.

Note r. „Familia”: Salon. Literatură și arte. Călăuza zoologului, 1890, 47, 565; Salon. Literatură și arte. Societatea științifică și literară din Iași, 1891, 13, 148; Salon. Literatură. Din „Enciclopedia Română”, 1899, 2, 22; Marian S. Fl. Viespele, 1902, 4, 40; Marian S. Fl. Viermănarul, 1902. 9. 102; Marian S. Fl. Viespea de stejar, 1902, 25, 292—293; Salon. Literatură. Istoria naturală a poporului român, 1903, 12, 142; Salon. Istoria naturală medicală a poporului român, 1903, 33, 394; Salon. Literatură. Generațiunea spontanee și darwinismul, 1903, 33, 394.

Paina I. M. Cîteva aspecte ale istoriei științei în paginile revistei „Familia (1865—1906), Crisia, 1978, VIII, 572.

NICOLAE CREȚULESCU, 175 de ani de la naștere

Revista cuprinde foarte numeroase date cu privire la această eminentă personalitate a științei și vieții politice românești. Iosif Vulcan se cunoștea personal cu Nicolae Crețulescu, în primul rînd din cadrul Academiei Române și îi purta, ca și multor altora, o stimă cu totul deosebită. Astfel îi publică portretul în două rînduri, o dată cu ocazia realegerii sale ca președinte al înaltului for (1895), apoi cu ocazia decesului său (1900), în ambele cazuri prezentîndu-i și date biografice. „Reposatul a fost una



dintre ilustrele figuri ale generațiunii, care a lucrat la renașterea și întemeierea statului român“. Arătându-se că provine dintr-o veche familie de români, se precizează că „mai mulți membri ai ei au fost bani ai Craiovei; iar alții au ocupat alte funcțiuni înalte, avînd roluri importante în diferitele epoci și evenimente ale țării“. S-a născut la București la 1 martie 1812, fiind fiul logofătului Alexandru Crețulescu și al Anei Câmpineanu. Își face studiile medicale la Paris și se întoarce în țară în 1840. „Presentând diploma sa de doctor comisiunii medicale din București, compusă din medicii celor cinci colori ale capitalei, aceștia toți stăini, se mirară „cum un fecior de boer mare a putut să-și lase pozițiunea lui în societate și să se ducă să se facă „doctor“. Se mai arată că „a fost cel dintîiu care a deschis o școală de chi-

rurgie la spitalul Colțea, unde a funcționat ca profesor de anatomie și a publicat un tratat de anatomie în trei volume; astfel a fost fondatorul învățămîntului medical în țară. Îmbrățișînd cel dintîiu Român cariera de medic în țară, a dat bun exemplu în clasa boierimei, căreia aparținea“. Doar la 1 ianuarie 1842 a fost numit „profesor la mica școală de chirurgie înființată în spitalul Colței“. Și, citîndu-l din „Amintiri“, se precizează: „am avut plăcerea să vîd asistînd pe vodă Ghica la deschiderea celei școli origina învățămîntului medical la noi în țară, la a cărei treptată desvoltare și în sfîrșit transformare în facultate de medicină, am avut și eu fericirea mai tîrziu, ca ministrul instrucțiunii publice, să pot contribui“. Luînd parte la revoluția de la 1848 a fost exilat la Constantinopol, unde a fost numit medic șef al spitalului militar. Întors în țară în 1850, intră în afacerile publice, după cum se arată în revistă, de abia în 1854, după încetarea protectorului exclusiv al Rusiei. Soția sa a fost fiica consilierului de stat rus. „A lucrat neîncetat pentru unirea principatelor“, „a fost în mai multe rînduri president de consiliu și ministru de interne, finanțe, instrucție publică“, de asemenea ministru plenipotențiar la Roma, Petersburg și Paris. „Slăbit de bătrînețe, petrecerea vara la moșia sa Leordeni, unde s'a stins la 26 iunie (9 iulie) an.c.“

Numeroase date se referă la activitatea lui Nicolae Crețulescu în cadrul Academiei Române, remarcîndu-se contribuția sa la sporirea colecțiilor de documente pe care le aducea din străinătate, cît mai ales la întemeierea ei. „Cu mult zel dl. Crețulescu stăruia la ambele consilii, de grăbi aprobarea statutelor proiectate pentru societatea literară și apoi le supuse aprobării Domnitorului Cuza“. Iosif Vulcan mai precizează: „minunat lucru va fi, îmi dicea dl. N. Crețulescu, pe care mai dăunadi în trista iritare politică a noastră un articol chiar din „Românul“ îl numia pe nedrept reacționar; minunat lucru va fi întemeierea în societate de reprezentanți din toate țărele locuite de Români“. „Suntem învinși de consilii cărora nu le

place întrunirea în București a reprezentanților români de sub domnia străină, nici pentru lucrări literare, îmi dise cu sinceră mâhnire dl. N. Crețulescu“ (1891). Dovadă în plus cât de mult ținea la Academia Română, la viața științifică din cadrul ei, o constituie și faptul că la primirea lui Victor Babeș în înaltul for „în numele Academiei i-a răspuns octogenarul Nicolae Kretzulescu, care a vinit anume acasă pentru asta din Roma“. „Răspunsul dlui Nicolae Kretzulescu este scris cu bucuria și dragostea unui octogenar, care progresul științei române represintat cu succes atât de strălucit prin dl. dr. Victor Babeș“. Și mai precizează Iosif Vulcan că „a fost foarte interesant, că celui mai tânăr membru i-a răspuns cel mai bătrân“.

În câteva rânduri Iosif Vulcan își informează cititorii asupra apariției celor trei volume a operei științifice a profesorului Nicolae Crețulescu și anume „Anatomia descriptivă“. I s-a acordat ordinul Bene-Merenti clasa I-a „dlui N. Crețulescu, unul dintre primii profesori ai școlei de medicina și pentru operele sale științifice-medicale“. De asemenea se dau informații cu privire la activitatea sa în cadrul Ateneului Român, al cărui președinte a fost ales în câteva rânduri. A fost ales de asemenea în comitetul de organizare al Congresului etnografic din București (1890). Tot ca universitar, se arată în 1885 că „Dl. N. Crețulescu, membru al academiei române și ministru plenipotențiar al României la curtea rusească, a fost ales membru onorific al universității imperiale din Petersburg“. În ianuarie 1884 este prezent la deschiderea cursului de limbă și literatură română din cadrul aceleiași universități.

Privind „Amintirile istorice“ ale lui Nicolae Crețulescu, pe care Iosif Vulcan le recomandă cititorilor săi, se precizează: „autorul care însuș a luat parte activă la multe din actele naționale ale timpului, descrie cu multă tragere de inimă peripețiile mișcărilor. Păcat că amintirile sunt prea scurte; de aceea dorim ca octogenarul nostru luptător al culturii naționale să revină și să le mai completeze cu amenunțimi interesante, de care desigur va fi având multe“.

Note r. „Familia“: Salon. Literatura și arti. Carti Nôue, 1879, 25, 171; Salonu. Ce e nou? Bene-merenti, 1880, 17, 104; Salon. Literatură și arte. Cărți nôue, 1881, 80, 554; Salon. Literatură și arte. Pentru medici, 1884, 7, 82; Sîrcu P. Catedra română din St. Petersburg, 1884, 45, 540; Salon. Ce e nou? Sciri scurte, 1885, 16 191; Salon. Ce e nou? Ateneul Român din București, 1885, 23, 275 Salon. Ce e nou? Sciri personale, 1885, 51, 615; Salon. Academia Română — Sesiunea generală din 1886—I, 1886, 11, 130; Salon. Hymen, 1886, 35, 423; Salon. Literatură și arte. Sciri literare și artistice, 1888, 11, 130; Vulcan Iosif Salon. Dela București — O ședință la Academie, 1889, 16, 189; Salon. Publicațiunile istorice Hurmuzaki, 1889, 18, 214; Salon. Ce e nou? Congresul etnografic la București, 1890, 7, 82; Salon Ce e nou? Ateneul Român din București, 1890, 41, 496; Urechilă V. A. Întemeierea Academiei Române, 1891, 16, 188; Vulcan I. De la București. Suveniri de la jubileul Academiei Române, 1891, 18, 213; Salon. Literatură și arte. Cercetări despre școlile românești din Turcia, 1891, 37, 440; Salon. Ce e nou? Sciri personale, 1891, 47, 562; Salon. Ce e nou? Mai nou dela Academia Română, 1895, 13, 156; Salon. Literatură și arte. Amintiri istorice, 1895, 17, 201; Salon. Literatură și arte. Discursul de recepțiune al dlui dr. Vict. Babeș, 1895, 18, 213—214; I. V. (Iosif Vulcan) Noul președinte al Academiei Române, 1895, 22, 253—254; — Dr. Victor Babeș, 1895, 33, 385; Salon. Ce e nou? Academia

Română la regele Carol, 1897, 20, 240; Salon. Ce e nou? Ateneul Român din București, 1898, 44, 528; — Nicolae Kretzulescu 1812—1900, 1900, 28, 325—326; Familia Foaie enciclopedică și beletristică cu ilustrațiuni 1865—1906. Indice bibliografic, Universitatea Babeș-Bolyai B.C.U. Cluj, 1974, vol. II, 783; Paina I. M. Cîteva aspecte ale istoriei științei în paginile revistei „Familia” (1865—1906), Crisia, 1978, VIII, 572.

**rubrică realizată de
MIRCEA I. PAINA**